

Мозальов В. Є. кандидат педагогічних наук,
НУОУ імені Івана Черняхівського
<https://orcid.org/0000-0002-1764-9063>

Ганджа В. С. слухач гуманітарного інституту
НУОУ імені Івана Черняхівського
<https://orcid.org/0000-0001-8279-0525>

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У статті розглядається актуальна проблема збереження психічного здоров'я військовослужбовців Збройних Сил України, як головного фактору успішного виконання бойових завдань в складних та екстремальних умовах діяльності. Визначені та обґрунтовані основні критерії та показники психічного здоров'я військовослужбовців з урахуванням досвіду їх участі в бойових діях.

Ключові слова: психічне здоров'я військовослужбовців; критерії; показники; психологічна готовність; психічні розлади; психічна травма.

Вступ. Проблема психічного здоров'я людини належить до актуальних проблем людства, особливо якщо йдеться про військовослужбовця. На основі досвіду ведення бойових дій на сході України на практиці було доведено, наскільки важливою є психологічна готовність військовослужбовців, до дій в особливих умовах, здатність долати наслідки впливу підвищених навантажень на психіку, уміння успішно протистояти впливу різноманітних стресогенних чинників.

Актуальність цієї проблеми визначається професійною діяльністю військовослужбовців, на яких покладено виконання важливих завдань з оборони держави, захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості, виконання яких залежить напряму від стану здоров'я військовослужбовців, в даному контексті збереження психічного здоров'я, а порушення здоров'я у психічній сфері можуть зробити людину зі зброєю не здатною виконати завдання за призначенням або навіть стати небезпечною для суспільства. Тому для адекватної оцінки психічного здоров'я військовослужбовців виникає необхідність визначення його критеріїв та показників.

З огляду на зазначене вище метою статті є ретроспективний аналіз підходів вчених до проблеми психічного здоров'я військовослужбовців, а також визначення та обґрунтування його критеріїв та показників.

Завдання статті – провести аналіз наукових джерел щодо охорони психічного здоров'я та виокремити показники і критерії

оцінювання психічного здоров'я військовослужбовців. Проаналізувати нормативно-правову базу щодо охорони психічного здоров'я в Україні, дослідити впровадження існуючої системи охорони психічного здоров'я військовослужбовців. Обґрунтувати раніше запропоновані дослідниками та на основі досвіду бойових дій на Сході України запропонувати нові показники та критерії психічного здоров'я військовослужбовців.

Теоретичне підґрунтя. Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основу вивчення формування уявлень про феномен психічного здоров'я покладенні фундаментальні теоретичні розробки Л. Виготського, О. Запорожця, С. Максименка, С. Рубінштейна, М. Дорошенко, В. Крайнюк, Т. Кочергіна, А. Журавель та інших провідних вчених [1].

Більшість зарубіжних психологів вважає, що сутність психічного здоров'я особистості виражається через самоповагу та ступінь виявлення тривожності. При цьому вони вказують на те, що позитивно настроєні люди, які мають ясні цілі в житті і не схильні мучити себе вічними сумнівами, невпевненістю, дурними передчуттями та песимізмом, мають хороші перспективи для збереження власного здоров'я (З. Фрейд, А. Адлер, К. Юнг, Е. Еріксон, Е. Фром, Г. Олпорт, Р. Кеттел, Г. Айзенк, Б. Скінер, А. Маслоу, К. Роджерс та інші) [2].

Окремі аспекти проблеми психічного здоров'я військовослужбовців та шляхів його збереження в особливих умовах діяльності розробляли такі дослідники, як:

Ю. Бабаян, В. Гічун, М. Корольок,
М. Корольчук, В. Кохан, В. Лефтеров,
В. Журавльов, С. Лисюк, Є. Потапчук,
І. Рудий, О. Сафін, О. Сергієнко,
Ю. Сердюк, В. Ягупов, С. Яковенко.

Ознайомлення з науковою літературою з даної проблематики показує, що вивчення психічного здоров'я людини та шляхів його збереження викликають інтерес у дослідників вже давно, проте найбільшу увагу йому приділяла медицина (медична психологія, патопсихологія, психіатрія, психотерапія). На даний час існує невелика кількість наукових досліджень, предметом яких є пошук оптимальних шляхів його збереження у військовослужбовців.

У провідних державах світу, в тому числі країн-членів НАТО, таких як: США, Великій Британії, Німеччині, Канаді, Польщі, Ізраїлі та інших давно зрозуміли, що ефективність збереження психічного здоров'я військовослужбовців разом із фізичним здоров'ям є запорукою успіху військової операції.

За результатами набутого досвіду ведення військовими формуваннями бойових дій на Сході України, ми маємо негативне співвідношення на користь не бойових втрат військовослужбовців (і це тільки офіційна статистика). Негативні наслідки війни вплинули на переважну більшість його учасників: ведення асоціального способу життя, психічні захворювання, самогубства, що беззаперечно напряму пов'язано з проблемою охорони психічного здоров'я. Як зазначає професор Всеволод Стеблюк, полковник медичної служби, заступник начальника Української військово-медичної академії з клінічної роботи: “Майже п'ятдесят відсотків військових, які брали участь в ООС (АТО), потребують допомоги психологів” [3].

Сьогодні стає зрозумілим, що проблема психічного здоров'я в суспільстві набирає неабиякого значення і потребує ретельного вивчення, а також втручання у вирішення даної проблеми відповідних державних інституцій. На сьогодні спостерігаємо перші кроки які уже зроблені у вигляді декількох розроблених нормативно-правових актів (Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року (схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 №1018-р.);

Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 року №1057 “Про затвердження Порядку проведення психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції”.

Окремої уваги заслуговують “Вказівки щодо збереження психічного здоров'я військовослужбовців в зоні застосування військ (сил) та під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів)” схвалені Вченою радою Української військово-медичної академії 07 листопада 2017 року. Розробниками документу є: Головне військово-медичне управління, Українська військово-медична академія, Гуманітарний інститут Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Національний військово-медичний клінічний центр “Головний військовий клінічний госпіталь”, Державна установа “Центр психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору МВС України”, Головний військово-медичний клінічний центр Державної прикордонної служби України та інші. Дані Вказівки є імплементацією стандартизованих угод НАТО “Охорона психічного здоров'я при застосуванні Сил оборони” та “Превенція психосоматичних захворювань під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів)” (AmedP 8.6 Forward mental health care та AmedP-63 Management of post deployment somatoform complaints) та враховують вимоги керівництва США FM 4-02-51 “Контроль стресу у військовослужбовців під час їх застосування в операціях” та 8 розділу керівництва США FM 4-25.11 “Перша допомога при стресових розладах”, рекомендації ВООЗ щодо надання першої психологічної допомоги в польових умовах, інших керівництв США та Канади щодо запобігання самогубств у військовослужбовців. Ці рекомендації запропоновані для використання у практичній роботі лікарів загальної практики, психіатрів, психофізіологів, санітарних інструкторів та стрільців санітарів, командирів військових частин та підрозділів, військових психологів, офіцерів структур МПЗ тощо.

Розробники даного документу одностайно визначили що психічне здоров'я – це стан благополуччя, при якому людина

може реалізувати свій власний потенціал, справлятися зі звичайними життєвими стресами, продуктивно та плідно працювати, а також вносити внесок в життя своєї спільноти [4].

Психічно здорова особистість – гармонійна, консолідована, врівноважена. Для її спрямованості характерна духовність, пріоритет гуманістичних цінностей і орієнтація на самореалізацію. Її здатність до самоуправління пов'язана з такими якостями, як цілеспрямованість, активність, адекватний самоконтроль. Психічні процеси здорової людини характеризуються максимальним наближенням суб'єктивних образів до відображення об'єктом дійсності, адекватним сприйняттям себе, розвиненими здібностями концентрувати увагу, утримувати в пам'яті інформацію, здатністю до логічної обробки інформації, критичністю мислення, креативністю тощо.

У сфері психічних властивостей здорової особистості відрізняють такі якості, як оптимізм, врівноваженість, моральність, впевненість у собі, відповідальність, незалежність, зацікавленість навколишнім світом, спрямованість на справу, демократизм, адаптованість і інше [5].

Високий рівень фізичних та психологічних навантажень під час діяльності в особливих умовах, в яких перебувають військовослужбовці, зумовлює підвищення вимог до їхніх особистісних та професійних якостей. Для забезпечення постійного моніторингу за станом здоров'я військовослужбовців, виникає необхідність у виявленні та уточненні показників та критеріїв психічного здоров'я зокрема.

Відповідно до Академічного тлумачного словника української мови поняття “критерій” – це підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило. Визначення “показник” – це свідчення, доказ, ознака чого-небудь; наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь [6]. Загалом критерій – це деяке мірило оцінки змін у стані об'єкта дослідження, а показники – характеристики, що дозволяють судити про зміни, що відбуваються.

До критеріїв психічного здоров'я, визначених ВООЗ, відносяться:

- усвідомлення та відчуття безперервності, постійності та ідентичності свого фізичного та психічного “Я”;

- відчуття постійності та ідентичності переживань в однотипних ситуаціях;

- критичність до себе та своєї власної психічної діяльності і її результатів;

- відповідність психічних реакцій (адекватність) силі та частоті впливів середовища, соціальним обставинам та ситуаціям;

- здатність самокерування поведінкою відповідно до соціальних норм, правил, законів;

- здатність планувати власну життєдіяльність та реалізовувати заплановане;

- здатність змінювати спосіб поведінки залежно від зміни життєвих ситуацій та обставин [7].

На думку І. Шаронової наявність психічного здоров'я встановлюють за такими критеріями:

- відсутність або наявність виражених форм психічних захворювань та пограничних нервово-психічних розладів;

- гармонійність психічного розвитку та його відповідність віку;

- рівень розвитку показників стану провідних соціальних професійно-значущих психофізіологічних функцій та особливостей особистості, які зумовлюють ефективне виконання різноманітних навчальних, професійних або побутових завдань у повсякденній діяльності [8].

Даний розподіл свідчить що перший критерій володіє ознакою об'єктивності, а два наступних – наповнені суб'єктивними уявленнями про відповідність та гармонійність. І необхідно чітко розуміти що нормальне функціонування особистості військовослужбовця можливе за умов його фізіологічного, психічного та соціального благополуччя.

Погоджуємося з тим що збереження психічного здоров'я військовослужбовців у Збройних Силах України – це комплекс заходів медико-психологічного характеру (медичних, психологічних, адміністративних), спрямованих на збереження, відновлення та корекцію психофізіологічних та психічних функцій, досягнення високого рівня боєздатності військовослужбовців, які зазнали впливу психотравмуючих чинників та постраждали внаслідок цього, а також створення сприятливих умов для подальшого

успішного виконання ними службових обов'язків [4].

Основними напрямками роботи даного комплексу заходів є: клінічна робота; освітня робота; дорадча допомога.

Збереження психічного здоров'я військовослужбовців здійснюється у тісній взаємодії силами командирів, офіцерів-психологів, офіцерів з морально-психологічного забезпечення, медичного персоналу, психологів, капеланів шляхом проведення занять з особовим складом. Вивчаються питання: надання само- та взаємодопомоги при бойовій психічній травмі; ранньої діагностики та надання відповідної медико-психологічної допомоги; підтримки високого морально-психологічного стану військ; медико-психологічної реабілітації; профілактики порушень військової дисципліни; запобігання суїцидам; професійного психологічного (психофізіологічного) відбору і раціонального розподілу особового складу по військовим колективам; психологічної просвіти особового складу (поширення агітаційних та довідкових матеріалів) тощо [4].

Поділяємо думку Є. Потапчука, що під поняттям “психічне здоров'я військовослужбовця” слід розуміти таке функціонування психіки військовослужбовця, яке забезпечує його гармонійну взаємодію з навколишнім світом, адекватність поведінки, ефективність навчальної і службової діяльності та здійснення особистісного розвитку [9].

Методи дослідження.

Ретроспективний аналіз підходів вчених до проблеми психічного здоров'я військовослужбовців. Аналіз та порівняння нормативно-правової бази охорони збереження психічного здоров'я в Україні та за кордоном. Узагальнення керівних документів щодо збереження психічного здоров'я військовослужбовців, стану функціонування системи охорони психічного здоров'я військовослужбовців Збройних Силах України. Обґрунтування критеріїв та показників психічного здоров'я військовослужбовців.

Результати і обговорення. У контексті нашого дослідження поняття “показник психічного здоров'я” означає різноманітні одиниці поведінки і діяльності

військовослужбовців, на основі, якісного та кількісного аналізу яких, ми можемо судити (робити висновок) про рівень психічного здоров'я військовослужбовців. Здійснивши аналіз щодо визначення їх сутності, можемо констатувати наступне: показники психічного здоров'я людини є достатньо нечіткими та таким, які мають багатосмісловне трактування; вони є лише формальними та задекларованими; ними не користуються фахівці психіатричної галузі при встановленні діагнозу.

Здійснюючи науковий пошук, беручи до уваги загально прийняті підходи, визначаємо, що критерієм і показником психічного здоров'я можуть бути різноманітні одиниці поведінки і діяльності військовослужбовців, на основі, якісного та кількісного аналізу яких, ми можемо робити судження (висновок) про рівень психічного здоров'я військовослужбовців, найбільш точними з яких можуть бути наступні:

1. *Якість протікання психічних процесів та станів військовослужбовця* (здатність адекватно сприймати себе та оточення; здатність до розумного планування життєвих цілей; здатність усвідомлено здійснювати вчинки; відповідність емоційних реакцій силі та частоті зовнішніх подразників; задоволення сім'єю, військовою службою, військовим колективом, прямим командиром (начальником); почуття відповідальності за себе, членів сім'ї та членів колективу; здатність позбавлятися образ; здатність до гумору; урівноваженість; оптимізм).

2. *Конфігурація психічних властивостей* (упевненість у собі (віра у свої сили); зосередженість (відсутність метушливості); етичність (чесність, совісність, тактовність); інтерес до оточуючого світу; адекватний рівень вимог (домагань); активність та цілеспрямованість; комунікабельність; доброзичливість; терпимість).

3. *Рівень саморегуляції військовослужбовця* (здатність до контролю; здатність свідомо змінювати свої стани та регулювати свої дії відповідно до мети діяльності та обстановки; володіння негативними емоціями; здатність до керування поведінкою відповідно до норм, що існують у військовому колективі; здатність продуктивно працювати та підтримувати міжособистісні стосунки).

4. *Наявність шкідливих звичок поведінки* (тютюнова залежність, пияцтво, наркотизм; схильність до брехні, до конфліктної поведінки) [2].

Слід зауважити що в умовах воєнного стану (бойових дій) за останнім критерієм кількість показників значно зростає. І шкідливі звички з урахуванням індивідуально-психологічних властивостей військовослужбовців і зовнішніх чинників перетікають у девіантну поведінку військовослужбовців.

Перелічені критерії та показники вже частково використовувалися при оцінці стану психічного здоров'я під час експериментального дослідження за допомогою експертів [3; 9]. Тому за певних умов, з певними уточненнями, допустиме їх використання під час наступних досліджень.

За допомогою методів аналізу та узагальнення вищезазначених підходів до визначення критеріїв та показників психічного здоров'я запропонованих ВООЗ та дослідженнями інших науковців ми спостерігаємо формування деякої структури та на їх основі спроможності оцінити стан психічного здоров'я військовослужбовців. Але дані підходи не враховують досвід їхньої участі у бойових діях. Наприклад, аналіз досвіду воєнних дій на сході України дозволяє стверджувати, що рівень саморегуляції військовослужбовця виходить на перший план і формується та базується на основі якості протікання психічних процесів та станів військовослужбовця, конфігурації психічних властивостей.

До критеріїв психічного здоров'я військовослужбовця ми також пропонуємо віднести:

- здатність долати негативні наслідки бойової обстановки;
- здатність долати негативні стресові ситуації;
- стійкість психіки під час впливу противника із застосування засобів ураження;
- свідоме та адекватне ставлення військовослужбовця до наслідків бою (смерть та каліцтва співслужбовців, власне поранення);
- здатність під час бою надати першу психологічну допомогу та самопомогу тощо.

За станом психічного здоров'я військовослужбовці можуть поділятися на

осіб психічно здорових, з нервово-психічною нестійкістю та психічними розладами. При цьому нервово-психічну нестійкість необхідно розуміти як схильність людини до психічних зривів в умовах фізичної і психічної напруги. Що стосується випадків навантаження що перевищують можливості військовослужбовця, то у них на основі нервово-психічної нестійкості можуть формуватися психічні розлади. Поява таких психічних розладів у військовослужбовців здатна зробити їх небезпечними для оточення. Зважаючи на специфіку діяльності військовослужбовців масштаби цієї небезпеки можуть значно збільшитися.

Проведений аналіз наукової літератури надав можливість відмітити, що психічне здоров'я військовослужбовця це стан гармонії і взаємодії з навколишнім світом, адекватність поведінки, висока ефективність діяльності як службової так і позаслужбової та здійснення особистісного розвитку.

Для адекватної оцінки психічного здоров'я військовослужбовців нами були визначені його критерії: якість протікання психічних процесів та станів; конфігурація психічних властивостей; рівень саморегуляції та наявність шкідливих звичок військовослужбовця. На ряду з цим за результатами дослідження запропоновано певну кількість показників, які додають конкретного змісту і дозволяють глибше вивчити сутність, зміст і функціональне наповнення по кожному критерію. Особливої уваги заслуговують запропоновані критерії психічного здоров'я прояви яких характерні під час участі в бойових діях. Звісно дані позиції є першими кроками в науковому розв'язанні даної проблеми. І запропоновані критерії та показники потребують подальшого дослідження, уточнення та доповнення особливо на основі вивчення досвіду участі військовослужбовців у бойових діях та їх наслідків.

Висновки. У даному дослідженні подано теоретичне вивчення та обґрунтування критеріїв та показників психічного здоров'я військовослужбовців у Збройних Силах України. На сучасному етапі розвитку держави, формування та подальший розвиток системи охорони психічного здоров'я в Україні є однією з першочергових задач яка потребує

Питання психології

негайного вирішення. Особливого значення, з урахуванням сучасних загроз національній безпеці України, набуває питання охорони психічного здоров'я військовослужбовців.

З урахуванням зазначеного вище, існує потреба вироблення цілісної, ефективної системи охорони психічного здоров'я, яка функціонує в єдиному міжвідомчому просторі, гарантує покращення якості та дотримання прав і свобод громадян України.

Актуальними напрямками подальших досліджень з визначених проблем є: чітке визначення критеріїв та показників

психічного здоров'я; розроблення пропозицій щодо удосконалення нормативно-правових актів охорони психічного здоров'я військовослужбовців та прийняття керівного документу на рівні Міністерства оборони України або Генерального штабу Збройних Сил України; розроблення рекомендацій щодо збереження психічного здоров'я військовослужбовців Збройних Сил України; впровадження дієвої системи охорони психічного здоров'я військовослужбовців.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць інституту психології імені Костюка Г.С. НАПН України. 2018. Том XI: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Випуск 18. Житомир: ЖДУ імені І.Франка, 2018. 348 с.
2. Потапчук Є.М. Соціально-психологічні умови збереження психічного здоров'я військовослужбовців: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра псих. наук: 19.00.09. Хмельницький, 2004. 32 с.
3. Охорона психічного здоров'я в умовах війни. Перек. з англ. Семігіна Т., Павленко І., Овсяннікова Є. та інші. Київ: Наш формат, 2017. 1068 с.
4. Вказівки щодо збереження психічного здоров'я військовослужбовців в зоні застосування військ (сил) та під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів). Київ: Українська військово-медична академія МО України, 2018. 102 с.
5. Костиук Д., Костиук В. Психічне та психологічне здоров'я особистості: поняття, зміст, критерії. Питання психології: Вісник Національного університету оборони України. 2018. Випуск 2 (50). С. 45-49.
6. Академічний тлумачний словник з української мови: веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/>
7. Психічне здоров'я як складова національної безпеки: веб-сайт. URL: <https://www.umj.com.ua/article/52851/psixichne-zdorov-ya-yak-skladova-nacionalnoi-bezpeki>
8. Шаронова І. В. Психічне здоров'я особистості як предмет психологічного дослідження. Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2013. Вип. 20. URL: <http://problemps.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/58/2017/05/20-68>
9. Алещенко В.І., Потапчук Є.М., Сафін О.Д. Організація забезпечення збереження психічного здоров'я військовослужбовців: навчальний посібник. Київ, 2007. 134 с.

References

1. Aktualni problemy psykholohii [Current problems of psychology]: Zbirnyk naukovykh prats instytutu psykholohii imeni Kostiuka H.S. NAPN Ukrainy. 2018. Tom KhI: Psykholohiia osobystosti. Psykholohichna dopomoha osobystosti. Vypusk 18. Zhytomyr: ZhDU imeni I.Franka, 2018. 348 s. (in Ukrainian).
2. Potapchuk Ye.M. Sotsialno-psykholohichni umovy zberezhenia psykhichnoho zdorovia viiskovosluzhbovtiv [Socio-psychological conditions for maintaining the mental health of servicemen]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra psyk. nauk: 19.00.09. Khmelnytskyi, 2004. 32 s. (in Ukrainian).
3. Okhorona psykhichnoho zdorovia v umovakh viiny [Mental health care in war]. Perek. z anh. Semyhina T., Pavlenko I., Ovsyannikova Ye. ta inshi. Kyiv: Nash format, 2017. 1068 s. (in Ukrainian).
4. Vkazivky shchodo zberezhenia psykhichnoho zdorovia viiskovosluzhbovtiv v zoni zastosuvannia viisk (syl) ta pid chas vidnovlennia boiezdatnosti viiskovykh chastyn (pidrozdiliv) [Guidelines for maintaining the mental health of servicemen in the area of application of troops (forces) and during the restoration of combat capability of military units (units)]. Kyiv: Ukrainka viiskovo-medychna akademiia MO Ukrainy, 2018. 102 s. (in Ukrainian).
5. Kostiuk D., Kostiuk V. Psykhične ta psykholohične zdorovia osobystosti [Mental and psychological health of the individual]: poniattia, zmist, kryterii. Pytannia psykholohii: Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy. 2018. Vypusk 2 (50). S. 45-49. (in Ukrainian).
6. Akademichniy tлумачnyi slovnyk z ukrainskoi movy [Academic explanatory dictionary of the Ukrainian language]: veb-sait. URL: <http://sum.in.ua/> (in Ukrainian).
7. Psykhične zdorovia yak skladova natsionalnoi bezpeky [Mental health as a component of national security]: veb-sait. URL: <https://www.umj.com.ua/article/52851/psixichne-zdorov-ya-yak-skladova-nacionalnoi-bezpeki> (in Ukrainian).

8. Sharonova I. V. Psykhichne zdorovia osobystosti yak predmet psykholohichnoho doslidzhennia. Problemy suchasnoi psykholohii [Mental health of the individual as a subject of psychological research. Problems of modern psychology]: Zbirnyk naukovykh prats K-PNU imeni Ivana Ohiiienka, Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. 2013. Vyp. 20. URL: <http://problemps.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/58/2017/05/20-68> (in Ukrainian).

9. Aleshchenko V.I., Potapchuk Ye.M., Safin O.D.. Orhanizatsiia zabezpechennia zberezhennia psykhichnoho zdorovia viiskovosluzhbovtiv [Organization of ensuring the preservation of mental health of servicemen]: navchalnyi posibnyk. Kyiv, 2007. 134 s. (in Ukrainian).

Резюме

Мозалёв В. кандидат педагогических наук,
НУОУ имени Ивана Черняховского

Ганджа В. слушатель гуманитарного института
НУОУ имени Ивана Черняховского

**КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ПСИХИЧЕСКОГО ЗДОРОВЬЯ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ
ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ**

В статье рассматривается актуальная проблема сохранения психического здоровья военнослужащих Вооруженных Сил Украины, как главного фактора успешного выполнения боевых задач в сложных и экстремальных условиях деятельности. Определены и обоснованы основные критерии и показатели психического здоровья военнослужащих с учетом опыта их участия в боевых действиях.

Ключевые слова: психическое здоровье военнослужащих; критерии; показатели; психологическая готовность; психические расстройства; психическая травма.

Summary

Mozalev V. Candidate of Pedagogical Sciences, National
University of Defense of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky

Handzha V. hearer National University of Defense
of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky

**CRITERIA AND INDICATORS OF MENTAL HEALTH OF SOLDIERS OF THE ARMED
FORCES OF UKRAINE**

The article considers the current problem of preserving the mental health of servicemen of the Armed Forces of Ukraine, as the main factor in the successful implementation of combat missions in difficult and extreme conditions. The main criteria and indicators of mental health of servicemen are defined and substantiated, taking into account the experience of their participation in hostilities.

The urgency of this problem is determined by the professional activities of servicemen, who are entrusted with important tasks of national defense, protection of sovereignty, territorial integrity and inviolability, the implementation of which depends directly on the health of servicemen, in this context of mental health and health disorders. In the mental sphere can make a person with a weapon incapable of performing the task on purpose or even become dangerous to society. Therefore, in order to adequately assess the mental health of servicemen, it is necessary to determine its criteria and indicators.

The purpose of the article. In view of the above, the purpose of the article is a retrospective analysis of the approaches of scientists to the problem of mental health of servicemen, as well as the definition and justification of its criteria and indicators.

The high level of physical and psychological stress during the activities in the special conditions in which servicemen are, leads to increased requirements for their personal and professional qualities. To ensure continuous monitoring of the health of servicemen, there is a need to identify and refine indicators and criteria of mental health in particular.

To adequately assess the mental health of servicemen, we have identified its criteria and indicators, such as the quality of mental processes and states, the configuration of mental properties, the level of self-regulation and the presence of bad habits of the serviceman. Particular attention should be paid to the proposed criteria of mental health, the manifestations of which are characteristic of participation in hostilities. Of course, these positions are the first steps in the scientific solution of this problem. And the proposed criteria and indicators need further research, refinement and addition, especially based on the study of the experience of military participation in hostilities and their consequences.

Key words: mental health of servicemen; criteria; indicators; psychological readiness; mental disorders; mental trauma.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Received/Поступила: 20.02. 21.